

Opinia Komitetu Regionów „Realizacja Partnerstwa Wschodniego na Białorusi oraz rozwój współpracy między władzami lokalnymi i regionalnymi białorusi i państw UE”

(2011/C 42/11)

KOMITET REGIONÓW

- Zaleca, by UE nadal utrzymywała szeroko zakrojony, otwarty i zorganizowany dialog z białoruskimi władzami, ruchami opozycyjnymi i społeczeństwem obywatelskim, przekazując Białorusi przesłanie, że wciąż może nastąpić ratyfikacja UPiW i skuteczne zastosowanie całości Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa (ENPI) oraz jego gospodarczych korzyści, jeżeli rząd w zamian jest gotów do rzeczywistych przemian i będzie przestrzegać praworządności i praw człowieka oraz przeprowadzi reformy mające na celu wzmocnienie samorządów terytorialnych.
- Opowiada się za kontynuacją i rozwijaniem istniejących form współpracy terytorialnej z Białorusią, m.in. w ramach odpowiednich programów INTERREG realizowanych w regionach przygranicznych UE. Jednocześnie zachęca władze tych regionów oraz organizacje pozarządowe do dalszych projektów służących pielęgnowaniu kontaktów transgranicznych i stopniowemu otwieraniu granic.
- Zdecydowanie wzywa rząd Białorusi, by włączył w skład białoruskiej delegacji do Zgromadzenia Parlamentarnego Euronest także przedstawicieli opozycji.
- Zaprasza przedstawicieli samorządów terytorialnych Białorusi oraz reprezentantów demokratycznych organizacji pozarządowych do uczestnictwa w charakterze obserwatorów w posiedzeniach władz samorządowych państw UE. Chodzi tu o promowanie kolejnych projektów twinningowych i sprzyjanie nawiązywaniu osobistych kontaktów i wymiany doświadczeń.
- Zaleca, by w jeszcze większym stopniu opierać się na ugruntowanych platformach wymiany poglądów, takich jak Forum Społeczeństwa Obywatelskiego lub Forum Mińskie przy Międzynarodowym Stowarzyszeniu na rzecz Edukacji i Spotkań z Dortmundu w Mińsku (IBB Johannes Rau), by w ten sposób systematycznie pogłębiać i instytucjonalizować dialog między oficjalnymi przedstawicielami Białorusi, opozycją, organizacjami pozarządowymi, naukowcami i mediami.

Sprawozdawca: Werner Heinrich JOSTMEIER (DE/PPE), poseł do parlamentu krajowego Nadrenii Północnej-Westfalii

I. ZALECENIA POLITYCZNE

KOMITET REGIONÓW

1. Zwraca uwagę na znaczenie Białorusi, jej historię, jej tożsamość kulturową i bogate kulturowe dziedzictwo. Właśnie te elementy sprawiają, że Białoruś jest krajem kluczowym dla ogólnego rozwoju Europy Wschodniej, a w dalszej współpracy UE z państwami byłego Związku Radzieckiego może odgrywać rolę pomostu między Wschodem a Zachodem. Udział Białorusi w Partnerstwie Wschodnim ma więc dla naszych państw członkowskich duże znaczenie strategiczne, ekonomiczne i kulturalne.

2. Przyznaje jednocześnie, że w procesie przybliżania Białorusi do UE należy uwzględnić rozwój historyczny i kulturalny i w związku z tym starannie dobierać i stosować unijne instrumenty mające służyć demokratyzacji i modernizacji samorządów lokalnych i regionalnych.

3. Podkreśla, że postępy Partnerstwa Wschodniego w każdym z państw w nim uczestniczących powinny być oceniane odrębnie i w sposób zróżnicowany. A to przede wszystkim dlatego, że nie ma uniwersalnej recepty na demokratyzację państwa, zwłaszcza w przypadku państw byłego komunistycznego bloku wschodniego, które w swej historii miały niewiele doświadczeń z funkcjonowaniem państwa prawa, z mobilnością społeczną i swobodami gospodarki rynkowej. Komitet Regionów rozumie, że każdy kraj ma swoją historię i w związku z tym prawo do własnego tempa w rozwoju kulturalnym, społecznym i ekonomicznym.

4. Jednocześnie podkreśla, że skoro Białoruś deklaruje gotowość uczestnictwa w Partnerstwie Wschodnim i jest zainteresowana normalizacją stosunków z UE i Radą Europy, to musi także być gotowa opowiedzieć się za uniwersalnymi prawami człowieka i za zniesieniem kary śmierci. Wiąże się z tym obranie drogi prawdziwych reform i konsekwentne ich wdrażanie, np. poprzez bardziej czynny udział w projektach twinningowych, poprzez rozbudowę partnerstw miast i forów dyskusji z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego oraz poprzez wzmocnienie międzyregionalnej i transgranicznej współpracy, szczególnie z krajami sąsiadującymi – Polską, Litwą i Łotwą. Jest to tym istotniejsze, że w październiku 2010 r. Komisja na nowo oceni stan swych stosunków z Białorusią i być może wyciągnie zasadnicze wnioski dotyczące dalszej współpracy i przyszłego udziału w Partnerstwie Wschodnim.

5. Zwraca uwagę, że Komitet Regionów, jako bliska obywatelowi instytucja reprezentująca władze lokalne i regionalne, jest dla Białorusi prawdziwym partnerem w dalszej współpracy w ramach Partnerstwa Wschodniego. Jego różnorodne kontakty doskonale nadają się, by budować porozumienie z Białorusią, by „od podstaw” wносить wkład w proces demokratyzacji i w poprawę sytuacji mieszkańców tego kraju.

Strategiczne zadania współpracy UE z Białorusią i postulaty kierowane do białoruskiego rządu

6. Wskazuje na fakt, że wynegocjowana w 1995 r. dwustronna umowa o partnerstwie i współpracy (UPIW) między UE a Białorusią do dziś nie została ratyfikowana przez Parlament Europejski z powodu niewystarczających jak dotąd starań Białorusi, dlatego też nie ma formalnych podstaw do współpracy. Białoruś jako jedyny kraj uczestniczący w Partnerstwie Wschodnim nie jest pełnoprawnym partnerem w europejskiej polityce sąsiedztwa (EPS) i nie spełnia standardowych wymogów Rady Europy i Unii Europejskiej, m.in. w kwestii moratorium na wyroki śmierci i egzekucje. Toteż obecnie mogą być wykorzystywane tylko poszczególne programy multilateralne i instrumenty EPS.

7. Popiera decyzję UE o intensyfikacji stosunków z Białorusią właśnie poprzez poprawę współpracy transgranicznej i międzyregionalnej oraz integrację Białorusi za pomocą instrumentów finansowania europejskiej polityki sąsiedztwa (EPS) w ramach inicjatywy Partnerstwa Wschodniego, a jednocześnie – w obliczu planowanej na październik 2010 r. ponownej oceny współpracy UE z Białorusią – uzależnienie dalszej integracji od postępów w rozwoju demokracji, praworządności i społeczeństwa obywatelskiego.

8. Z zadowoleniem przyjmuje fakt, że Komisja Europejska zwróciła się do KR-u o wniesienie wkładu w Partnerstwo Wschodnie i zgłasza chęć i gotowość władz lokalnych i regionalnych do wspierania Partnerstwa Wschodniego wszelkimi dostępnymi środkami i do zbliżenia z Białorusią.

9. Przyjął z zadowoleniem fakt, że niedawno rząd Białorusi podjął pierwsze kroki w kierunku poprawy sytuacji w zakresie praw człowieka i praworządności, m.in. takie jak uwolnienie więźniów politycznych, zgoda na otwarcie biura delegacji Komisji Europejskiej w Mińsku oraz tolerowanie Forum Społeczeństwa Obywatelskiego, które jednoznacznie działa na rzecz demokratyzacji i umacniania społeczeństwa obywatelskiego na Białorusi.

10. Stwierdza z zadowoleniem, że zastosowanie instrumentów EPS i programów działań, nastawionych na wspieranie demokracji i praw człowieka, takich jak TAIEK czy EIDHR przyniosło już pierwszą poprawę sytuacji politycznej na Białorusi.

11. Ponadto z zadowoleniem przyjmuje współpracę Białorusi z Biurem Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka (ODIHR) OBWE w zakresie ordynacji wyborczej i zachęca do kontynuowania tej współpracy z myślą o zbliżających się wyborach prezydenckich na przełomie 2010 i 2011 r., tak aby zagwarantować ich uczciwy i przejrzysty przebieg. Wiąże się z tym także dopuszczenie do wyborów obserwatorów międzynarodowych i zapewnienie im dostępu do wszystkich procedur przed wyborami i po wyborach.

12. Przypomina, jaką wagę mają misje obserwacji wyborów prowadzone przez Kongres Władz Lokalnych i Regionalnych Rady Europy z udziałem Komitetu Regionów, i zaleca, by również w przyszłości angażowano wspólne delegacje obu instytucji w obserwowanie wyborów do samorządów lokalnych i regionalnych na Białorusi.

13. Przyjmuje z zadowoleniem rozwój stosunków Białorusi z innymi państwami uczestniczącymi w Partnerstwie Wschodnim, który od 2009 r. przebiega na ogół pozytywnie. Działalność dyplomatyczna pomiędzy Białorusią a Ukrainą, Gruzją i Azerbejdżanem wskazuje na niezależny, wielostronny rozwój współpracy regionalnej krajów położonych w obszarze od Morza Bałtyckiego do Morza Czarnego.

14. Stwierdza jednak z dużym zaniepokojeniem, że w pierwszym półroczu 2010 r. stosunki między UE a Białorusią niemal utknęły w martwym punkcie po tym, jak ponownie wzrosła liczba przypadków naruszenia praw człowieka, dochodziło do systematycznych represji w stosunku do niezależnych organizacji pozarządowych, a wybory lokalne miały niezadowolający przebieg, ponieważ na 25 tys. kandydatów zarejestrowanych w całym kraju tylko 2 % należało do opozycji.

15. Jednocześnie wyraża poważne zaniepokojenie najnowszymi doniesieniami o naruszaniu wolności prasy, utrudnianiu pracy przedstawicieli zagranicznych mediów oraz ograniczaniu wolności mniejszości etnicznych na Białorusi, wykonaniu dwóch wyroków śmierci w marcu, kolejnych restrykcyjnych działaniach i programach w stosunku do opozycjonistów przed wyborami lokalnymi oraz o przeprowadzonej 18 maja 2010 r. w całym kraju akcji tajnych służb przeciwko kampanii „Mów prawdę”, podczas której przeszukano wiele mieszkań i biur działaczy opozycyjnych. Komitet Regionów obserwuje z rosnącym zaniepokojeniem podejmowane obecnie przez rząd represyjne działania ograniczające wolność mediów, a zwłaszcza internetu – istotnego środka komunikowania się członków ruchów opozycyjnych, który będzie również odgrywać istotną rolę w przyszłej kampanii prezydenckiej.

16. Zdecydowanie wzywa rząd Białorusi, by zawrócił na drogę demokratyzacji i natychmiast zaprzestał orzekania i wykonywania kary śmierci, łamania praw człowieka, zastraszania grup społeczeństwa obywatelskiego oraz zaniechał ograniczania, niesprawiedliwego traktowania i dyskryminowania mniejszości etnicznych na Białorusi w sferze politycznej, gospodarczej, społecznej i kulturalnej.

17. Stanowczo apeluje do władz Białorusi, by przed najbliższymi wyborami prezydenckimi wykazały znaczące postępy, jeśli chodzi o funkcjonujące moratorium na karę śmierci, powszechną wolność słowa, zagwarantowanie swobody zrzeszania się i zgromadzeń, ochronę wolności wyznania, a także zapewnienie politycznych praw dla ruchów opozycyjnych.

18. Zdecydowanie wzywa rząd Białorusi, by włączył w skład białoruskiej delegacji do Zgromadzenia Parlamentarnego Euro-nest także przedstawicieli opozycji.

19. Stwierdza, że na Białorusi potrzebne jest podjęcie daleko idących środków na rzecz modernizacji samorządności regionalnej i lokalnej, aby:

— osiągnąć faktyczną decentralizację administracji i systemu podatkowego;

— zlikwidować niesymetryczny podział uprawnień między silną administracją centralną a słabym szczeblem lokalnym i regionalnym w zakresie dystrybucji środków finansowych i zasobów;

— poprawić uwarunkowania strukturalne dla partnerstw publiczno-prywatnych z myślą o rozwoju usług użyteczności publicznej;

— zwiększyć potencjał administracyjny niższych szczebli.

20. Jest przekonany, że w ten sposób przyczyniono by się do poprawy jakości życia obywateli Białorusi. Komitet Regionów oferuje swoje wsparcie w procesie modernizacji samorządów terytorialnych.

21. Z naciskiem podkreśla fakt, że ponowny zastój w stosunkach między UE i Białorusią miałby niekorzystny wpływ na rosnące zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego i na panujące obecnie wśród obywateli białoruskich nastroje proeuropejskie.

22. Wskazuje na znaczenie sprawnie działających inicjatyw miast partnerskich państw UE i Białorusi, np. między Mińskiem a Bonn. Partnerstwa miast, otwierając duże pokłady doświadczeń, kontaktów i sieci, są ważnym filarem dalszej demokratyzacji Białorusi i jej przybliżenia do UE. Motywują one władze i obywateli do udziału i do dzielenia się swoją wiedzą.

23. W kontekście wzmocnienia współpracy regionalnej i transgranicznej wskazuje na zasadnicze znaczenie dobrych stosunków sąsiedzkich z państwami członkowskimi Łotwą, Litwą i Polską. Trzeba je kształtować w atmosferze przyjaźni i przyznać wszystkim mniejszościom etnicznym w ich własnym kraju odpowiednią rolę polityczną, gospodarczą, społeczną i kulturalną, aby budować trwałe i stabilne kontakty w atmosferze wzajemnego szacunku.

Zalecenia polityczne dla dalszej współpracy

24. Zaleca, by UE nadal utrzymywała szeroko zakrojony, otwarty i zorganizowany dialog z białoruskimi władzami, ruchami opozycyjnymi i społeczeństwem obywatelskim, przekazując Białorusi przesłanie, że wciąż może nastąpić ratyfikacja UPIW i skuteczne zastosowanie całości Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa (ENPI) oraz jego gospodarczych korzyści, jeżeli rząd w zamian jest gotów do rzeczywistych przemian i będzie przestrzegać praworządności i praw człowieka oraz przeprowadzi reformy mające na celu wzmocnienie samorządów terytorialnych.

25. W związku z tym zdecydowanie zaleca UE jeszcze ściślejsze uzależnienie zatwierdzenia bądź realizacji projektów pomocy humanitarnej i zastosowanie instrumentów finansowych od postępów w zakresie przestrzegania praw człowieka i wprowadzenia na Białorusi funkcjonującego moratorium na karę śmierci. Jednocześnie UE musi w dalszym ciągu i w jeszcze większym stopniu kłaść nacisk na to, by wydatkowane środki były wykorzystywane zgodnie z przeznaczeniem i służyły rozwojowi wartości humanitarnych i praworządności na Białorusi, a nie zasilały autorytarne struktury reżimu w Mińsku.

26. Radzi UE nadal uważnie śledzić rozwój sytuacji wewnętrznej na Białorusi aż do wyborów prezydenckich na przełomie 2010 i 2011 r. i dopiero potem – a nie, jak dotąd planowano, już jesienią 2010 r. – wyciągnąć konsekwencje dla dalszej współpracy i przeprowadzić jej ponowną ocenę.

27. Wzywa CLRACE do wnikliwej obserwacji wyborów na Białorusi, by stwierdzić, czy przygotowania do nich i sam ich przebieg będzie odpowiadał warunkom Rady Europy. KR w dalszym ciągu jest chętny do współpracy w tym zakresie.

28. Zaleca UE przedłożenie na początku 2011 r. odrębnego sprawozdania śródkresowego o stosunkach z Białorusią od chwili wznowienia kontaktów w październiku 2008 r., aby samokrytycznie ocenić własne zaangażowanie w tym kraju w trakcie ostatnich dwóch lat i wyciągnąć wnioski na dalszą współpracę z białoruskimi demokratycznymi organizacjami pozarządowymi.

29. Wszystkim europejskim instytucjom zaleca, by w dalszym ciągu solidaryzowały się z demokratycznymi podmiotami na Białorusi, a szczególnie zacieśniały kontakty z władzami lokalnymi i regionalnymi, tak aby stworzyć przeciwwagę dla władzy skoncentrowanej w Mińsku. Celem powinno być aktywne włączanie otwartych i prodemokratycznych środowisk opiniotwórczych, przede wszystkim na szczeblu lokalnym i w regionach graniczących z państwami UE, w rozmowy dotyczące współpracy. Chodzi przy tym o pozytywne oddziaływanie „od podstaw” na rozwój sytuacji wewnętrznej na Białorusi.

30. Zaleca, by w jeszcze większym stopniu opierać się na ugruntowanych platformach wymiany poglądów, takich jak Forum Społeczeństwa Obywatelskiego lub Forum Mińskie przy Międzynarodowym Stowarzyszeniu na rzecz Edukacji i Spotkań z Dortmundu w Mińsku (IBB Johannes Rau), by w ten sposób systematycznie pogłębiać i instytucjonalizować dialog między oficjalnymi przedstawicielami Białorusi, opozycją, organizacjami pozarządowymi, naukowcami i mediami.

31. Przy dalszym doborze tematyki, dialogu z grupami prodemokratycznymi i partiami opozycyjnymi na Białorusi Komitet zaleca skoncentrowanie się przede wszystkim na zagadnieniu wolności mediów i prasy. Od późnej jesieni 2009 r. rząd Białorusi stosował rozmaite środki, by utrudnić funkcjonowanie rodzimej i zagranicznej prasy oraz wprowadzić uregulowania dotyczące Internetu. Środki te krępują niezależne i wolne dziennikarstwo, a zarazem działalność grup opozycyjnych. Wolne dziennikarstwo będzie odgrywać istotną rolę zwłaszcza

w przyszłej kampanii prezydenckiej pod koniec 2010 r. KR może wnieść znaczący wkład w promowanie dialogu demokratycznego z Białorusią, apelując do wszystkich instancji na Białorusi o wykorzystanie zwłaszcza technologii i możliwości związanych z nowymi mediami (m.in. YouTube, Weblogs, Twitter i inne narzędzia sieci społecznościowych), tak by ułatwić pracę grup opozycyjnych.

32. Zgodnie z instrumentami Partnerstwa Wschodniego zaprasza władze krajowe Białorusi do otwartego i regularnego dialogu poświęconego decentralizacji i wzmocnieniu samorządów lokalnych i regionalnych w białoruskiej strukturze politycznej i wyróżnia w związku z tym następujące zagadnienia:

— odpowiedzialne rządy („good governance”) i ograniczanie biurokracji;

— zrównoważony rozwój społeczny i gospodarczy oraz polityka spójności;

— zagadnienia związane z ruchem granicznym;

— ochrona środowiska;

— działalność kulturalna;

— lepsze warunki funkcjonowania dla MŚP;

— kontakty międzyludzkie (wymiana młodzieży i partnerstwa miast).

33. Zaprasza przedstawicieli samorządów terytorialnych Białorusi oraz reprezentantów demokratycznych organizacji pozarządowych do uczestnictwa w charakterze obserwatorów w posiedzeniach władz samorządowych państw UE. Chodzi tu o promowanie kolejnych projektów twinningowych i sprzyjanie nawiązywaniu osobistych kontaktów i wymiany doświadczeń.

34. Opowiada się za kontynuacją i rozwijaniem istniejących form współpracy terytorialnej z Białorusią, m.in. w ramach odpowiednich programów INTERREG realizowanych w regionach przygranicznych UE. Jednocześnie zachęca władze tych regionów oraz organizacje pozarządowe do dalszych projektów służących pielęgnowaniu kontaktów transgranicznych i stopniowemu otwieraniu granic.

35. Zachęca w szczególności regiony przygraniczne w Polsce, na Litwie i na Łotwie do dalszego ożywiania współpracy transgranicznej z gminami i samorządami regionalnymi na Białorusi np. w takich dziedzinach jak:

— ruch graniczny, cło, wspieranie mobilności (ułatwienia wizowe) w celu ułatwienia transgranicznego ruchu podróżnych i uproszczenia kontaktów między mieszkańcami Białorusi a obywatelami sąsiadujących państw UE;

— migracja, przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej;

- ochrona środowiska w wymiarze transgranicznym;
 - wspieranie gospodarki i ułatwienia dla handlu transgranicznego;
 - wspieranie kształcenia zawodowego i podnoszenia kwalifikacji;
 - wspólne spotkania z kulturą, np. koncerty, wystawy i imprezy kulturalne służące poprawie wspólnej pamięci
- historycznej i tym samym umożliwiające pokonywanie barier w stosunkach międzyludzkich, na których wciąż jeszcze ciąży brzemień wojen.
36. Opowiada się za tym, by wykorzystywać instrumenty EPS do umacniania transgranicznej wymiany uczniów, studentów i nauczycieli (programy ERASMUS, TEMPUS) z myślą o poprawie komunikacji między mieszkańcami Białorusi i państw UE, a także o krzewieniu idei Europy i obywatelskiego zaangażowania na Białorusi.

Bruksela, 2 grudnia 2010 r.

Przewodnicząca
Komitetu Regionów
Mercedes BRESSO
